

ה. כהן שיש בידיו מומים, וכן בפניו וברגליו – מקומות המגולים, לא ישא את כפיו מפני שהעם מסתכלים בו. וכן אמרו בברייתא שהוא הדין למי שידיו בוהקניות (= בוהקות בלבנוניותם) עקומות ועקושות (= כפופות לצדיהן), וכן זבלגן (= שעיניו דולפות) לא ישא את כפיו, ואם היה דש בעירו (שהוא שם שלשים יום. ויש אומרים דוקא אם הוא בא לגור בעיר או לשהות בה זמן ממושך. ע' תרומת הדשן כה; או"ח קכת, ל) – מותר. רבי יהודה אומר: אף מי שהיו ידיו צבועות סטים – לא ישא כפיו. אך אם רוב אנשי העיר מלאכתם בכך – מותר.

אמר רב אסי: חיפני ובישני (= מבית שאן) לא ישאו כפיהם, מפני שמגמגמים בלשונם ואינם רהוטים. [אין מורידים לפני התיבה לא אנשי בית שאן ולא אנשי בית חיפה ולא אנשי טבעונין – מפני שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין].

אפילו באקראי יש להחמיר (באור הלכה נג, יב). ואם כולם מדברים כך, מותר להיות שליח צבור (מגן אברהם בשם רדב"ז). וכן הט"ז מקיל בזה בזמננו שאין רוב העם מבחינים בזה (מובא במשנ"ב ובאה"ל שם).
אמר רבי יוחנן: סומא באחת מעיניו לא ישא את כפיו. ואם היה דש בעירו – מותר.
א. במקום שנהגים שהכהנים מכסים פניהם וידיהם בטלית – אין לחוש למומים וכד', כי אי אפשר להסתכל בהם (או"ח קכת, לא).

ב. כהן שאין לו רגלים והוא מהלך ברגלים תותבות, ואם יסיר מנעליו יהא ניכר מומו, יש מקום להתיר לו לשאת כפים כשהוא דש בעירו ויודעים במומו, ואף אם יעלה במנעלים שעליו [וטוב שינעל נעלים שאין בהן רצועות של עור, אם אפשר לו] [עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב לב].

דפים כד – כה

לט. אלו דברים מנו חכמים במשנתנו שיש בהם משום מינות, ואלו דברים האומרים משתקים אותו?

האומר איני עובר לפני התיבה בצבועין (המינים עובדי ע"ז מקפידים בכך) – אף בלבנים לא יעבור. חוששים שמא מינות נזרקה בו. בסנדל איני עובר – אף יחף לא יעבור. העושה תפלתו עגולה – סכנה (רש"י): שלא תכנס בראשו. ר"ת: בזמן הגזרה ואין בה מצוה. נתנו על מצחו או על פס ידו – הרי זו דרך המינות. ציפן זהב ונתנה על בית אונקלי שלו (= על שרוול בגדו) – הרי זו דרך החיצונים.

האומר 'יברכוך טובים' – הרי זו דרך המינות (שמוציא את הפושעים מן הכלל, וחכמים למדו מחלבנה שצריכים גם הם להיות באגודה אחת. אי נמי: משום שנראה כשתי רשויות (עפ"י רש"י ותוס'). ויש מפרשים: יברכוך אותם שהשפעת להם טובה, וזוהי דרך מינות כי משמע שהשבעים בלבד יש להם לברך ולא האחרים (תלמידי רבנו יונה).

'על קן צפור יגיעו רחמיך' [מטיל קנאה במעשה בראשית. או מפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזרות]; 'על טוב יזכר שמך' [משמע על טוב בלבד, והרי חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה]; 'מודים מודים' – משתקין אותו [שנראה כשתי רשויות. וחילקו בגמרא בין הכופל מלה מלה לכופל פסוק פסוק].

א. רש"י מפרש: כופל מלה מלה הרי זה מגונה אך לא משתקים אותו, שאין כאן משמעות לשתי רשויות. ורב האי גאון, רבנו חננאל ורי"ף מפרשים להפך.

ב. האומר 'מודים מודים' משתקין אותו גם אם לא השתחוה אלא פעם אחת. ואפילו כשכופל תיבת 'מודים' לבדה אפשר שאסור. וצ"ע (עפ"י משנ"ב ובאור הלכה).

ג. מי שקרא שמע ולא כיוון – יחזור ויקרא בלחש, וכשהוא לבדו ואין איש אתו – מותר אף בקול רם. ואולם אם כיוון בתחילה, אין לחזור אפילו בלחש (עפ"י משנ"ב).

ד. אותם החזונים הכופלים מלים בברכה לצורך המנגינה – ודאי אין רוה חכמים נוחה מהם, ואולם אין משתיקים אותו בשל כך (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ב כב. ע"ש כמה פרטים. וכיו"ב מובא בשם הגריש"א והגר"חפ"ש – 'דברי חכמים' או"ח, 84).

המכנה בעריות [שדורש פרשת עריות בכינוי, ואומר לא ערוה ממש דיבר הכתוב אלא שכינה הכתוב וקרא 'ערוה' למגלה קלון אביו ואמו] – משתיקים אותו.

האומר ומזרעך לא תתן להעביר למלך – לא תבא על הכותית ותוליד ממנה בן לע"ז – משתיקים אותו בניזיפה.

וכן אמרו שאין להוסיף בשבחי המקום בתפילה, יותר ממה שתקנו אנשי כנסת הגדולה 'הגדול הגבור והנורא'.

נחלקו הדעות האם רק בשמות תואר אין להאריך או גם בשאר דברים של שבה, כגון בסיפור נסים ונפלאות שעשה עמנו. וכן אפשר שלא אמרו אלא בחתימת ברכה. 'הנכון כדי לצאת מספק זה, שמי שירצה להאריך בשבח המקום ב"ה, שיאמר אותו בפסוקים, וכיון שאומר פסוקים אם הוא משבח למקום דרך קריאת הפסוקים אין בכך כלום' (מרבנו יונה. וע' בראשונים ברכות לג). ולהלכה כתבו הפוסקים שמן הדין מותר להוסיף שבחים כל שאינו משנה ממשטבע התפלה, ומכל מקום נכון לרוצה להאריך בשבחים, לאמרם דרך קריאת פסוקים.

דף כה

מ. א. אלו פרשיות במקרא נקראים ולא מתרגמים, לא נקראים ולא מתרגמים?
ב. על מי מותר להתלוץ ואת מי מותר לבזות?

א. אלו נקראים ולא מתרגמים: מעשה ראובן [מלבד הפסוק ויהיו בני יעקב שנים עשר. כן הורה רבי חנינא בן גמליאל כשהלך לכבול, ושיבחוהו חכמים. רש"י פירש משום כבודו של ראובן, והר"ן פירש משום כבוד יעקב. ועמהרש"א]; מעשה עגל שני [מויאמר משה אל אהרן מה עשה לך העם הזה... עד וירא משה את העם כי פרע הוא... ובירושלמי יש דעה האומרת עד סוף פסוק זה, ...לשמצה בקמיהם. רש"י מפרש מפני שכתוב שם ויצא העגל הזה – שלא יטעו עמי הארץ ויאמרו ממש היה בו שיצא מאליו. והתוס' פרשו משום כבודו של אהרן לכך אין לתרגם]; ברכת כהנים [משום שכתוב שם ישא ה' פניו אליך]; מעשה דוד ואמנון. [במקום שנאמר אמנון בן דוד. הב"ח הגיה במשנה כפי גרסת הברייתא שלפנינו, מעשה דוד ואמנון לא נקרא ולא מתרגם (עמהרש"א). ואולם הגר"א ור"ב רנשבורג הגיהו בברייתא כמתניתין, נקרא ולא מתרגם].

יש אומרים שמעשה בת שבע נקרא ואינו מתרגם (עפ"י רבנו ירוחם). ויש חולקים, כיון שדוד הודה הרי יש שבח בדבר. ועוד, שנוח לו לדוד שיעסקו בפרשה זו משום כפרה (עפ"י תוס' יום טוב; פרי חדש קמה).

לא נקראים כלל: אין מפטירין במרכבה. רבי יהודה מתיר. רבי אליעזר אומר: אין מפטירין בהודע את ירושלים. ובברייתא אמרו מפטירין ומתרגמין.

מעשה בראשית נקרא ומתרגם ואין חוששים שמא ישאלו מה למעלה מה למטה מה לפנים ומה לאחור.

וכן מעשה לוט ושתי בנותיו, מעשה תמר ויהודה, מעשה עגל ראשון, קללות וברכות אזהרות ועונשין, מעשה אמנון ותמר, מעשה אבשלום, מעשה פילגש בגבעה – כל אלו נקראים ומתרגמים.

ב. אמר רב נחמן: כל ליצנות אסורה חוץ מליצנות של עבודת כוכבים. אמר רב הונא בר מנוח בשם רב אחא בנו של רב איקא: מותר לו לבן ישראל לומר לעכו"ם, טול לע"ז והנה אותו בש"ן תי"ו שלו (= לשון 'חשופי שת ערות מצרים').

אמר רב אשי: מי ששמועותיו שנואות (- שיוצאות עליו שמועות שהוא נואף), מותר לבזותו בגימ"ל ושי"ן (= גויה שפחה. כלומר שם גנאי עליו ועל אמו, אעפ"י שאמו ישראלית. עפ"י סמ"ג לאוין קעא; דרשות מהר"ה או"ז ט).

כתב הר"ן (עפ"י מועד קטן יז.): דוקא אדם סתם, אבל תלמיד חכם – לא, אלא כסוה כלילה. אין התר לבזותו אלא כשיוצאות עליו שמועות שהוא עובר כמה וכמה פעמים, אבל על עבירה חד פעמית – לא. וכנראה אפילו הוא קלא דלא פסיק ואין לו שונאים בעיר, אין התר לבזותו (עפ"י חפץ חיים הלכות לה"ר כלל ז, ה בבאר מים חיים).

ומי ששמועותיו טובות מותר לשבחו, והמשבחו – ינחו לו ברכות על ראשו.

דף כו; פרק רביעי

- מא. א. בני העיר המוכרים דברים שבקדושה, מה יעשו בדמים?
 ב. מה החילוק בין בית הכנסת של כפרים לשל כרכים לענין מכירתם?
 ג. האם מותר להרוס בית-הכנסת ישן לצורך נטילת אבניו ועציו לבניית בית-כנסת חדש?
 ד. האם מותר להשכיר ולמשכן בית הכנסת או ליתנו במתנה? לבנים של בית הכנסת – האם מותר להלוותם?
 ה. מה בין תשמישי מצוה לתשמישי קדושה?
 ו. אלו הם תשמישי מצוה ואלו הם תשמישי קדושה?
 ז. האם אפשר לחוץ בפני הטומאה על ידי הזזת תיבת בית הכנסת למקום כניסת הטומאה?
 ח. ספר תורה שבלה ומטפחות שבלו – מה יעשו בהם?
 ט. האם מותר לעשות מבית הכנסת בית המדרש או להפך?

א. בני העיר שמכרו דברי קדושה, יקחו בדמיהם דברים קדושים מאלו שמכרו ולא דברים שקדושתם פחותה, כגון שמכרו בית הכנסת – לוקחים תיבה (= 'ארון קודש'), תיבה – לוקחים מטפחות, מטפחות – ספרים, ספרים – תורה, אבל מכרו תורה לא יקחו ספרים וכו'. וכן במותר הדמים, כגון מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה, לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה (ע"ע להלן כז).

א. אין למכור דבר קדוש כדי ליקח בדמים דבר שקדושתו שווה למה שמכרו (וכדלהלן כז; עפ"י ר"ה רשב"א ור"ן וש"פ). ואם כבר מכרו – יש אומרים שאין לקנות בדמים דבר שקדושתו שווה ויש מתירים (עפ"י שו"ע קנג, ד ומשנ"ב, וע"ש בבאה"ל).

ב. מוכרים בית הכנסת לצורך פדיון שבויים, להספקת תלמידים או להשיא יתומים ויתומות בדמיו, וכן מוכרים בית הכנסת לצורך בניית מקוה טהרה, אלא שיש לחזור בכל האפשר להשיג מעות אחרות מן הצבור, אבל כשאי אפשר – מוכרים (עפ"י או"ח קנג, ו מג"א ומחצית השקל ומשנ"ב; אגרות משה חו"מ ח"א מב).